

Valdes locekļu atbildība par sabiedrības nodokļu un nodevū parādiem

Komercsabiedrības nodokļu un nodevu parādi ir atzīstami par sabiedrības tagadējās mantas samazinājumu, kas jāatlīdzina.

Ar 2016. gada 7. jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-7/2016 Augstākās tiesas Civillietu departaments ir mainījis judikatūru, paplašinot valdes locekļu atbildības robežas, un uzliek tiem papildu atbildību.

Valdes locekļu atbildība ir zināma un pēdējos gados visai plaši apspriesta tēma. Tiesību normu regulējums valdes locekļiem uzliek arvien stingrākus pienākumus, un atbildības robežas kļūst arvien plašākas. Piemēram, sākot ar 2015. gada 1. janvāri, Valsts ieņēmumu die nestam (turpmāk – VID) ir tiesības sākt procesu par juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu budžetam no personas, kura ir bijusi šīs juridiskās personas valdes loceklis laikā, kad attiecīgie nokavētie nodokļu maksājumi ir izveidojušies. Tomēr līdz šim judikatūra attiecībā uz valdes locekļa pienākumu atbildēt par sabiedrības nodokļu parādiem bija savādāka. Protī, tika uzskatīts, ka maksātnespējīgai sabiedrībai uzrēķinātie, bet nesamaksātie nodokļu un nodevu maksājumi nav atzīstami par tādiem zaudējumiem, kas jau cēlušies. Jaunākās judikatūras atziņas maina šo nostādnī, **nosakot, ka uzrēķinātie nodokļu un nodevu maksājumi ir uzskatāmi par esošās mantas samazinājumu, tāpēc tie nevar tikt uzskatīti par priekšā stāvošu zaudējumu, kas nebūtu jāatlīdzina.** Augstākās tiesas Civillietu departamenta (turpmāk – AT) spriedums, ar kuru ir mainīta līdzšinējā judikatūra un kas tiks apskatīts šajā rakstā, viennozīmīgi paplašina valdes locekļu atbildības robežas un uzliek papildu atbildību tiem.

Lietas faktiskie apstākļi

AT lietā Nr. SKC-7/2016 izskatīja maksātnespējīgas sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk – SIA) prasības pieteikumu pret tās bijušo valdes locekli par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar Valsts ieņēmuma dienesta uzrēķinātajām nokavējuma un soda naudām.

VID iepriekš veiktajā nodokļu auditā bija konstatējis virknī normatīvo aktu pārkāpumu – uzņēmuma ienākuma nodokļa deklarācijas un gada pārskata neiesniegšanu VID, pievienotās vērtības nodokļa deklarācijas un ziņojuma par sociālās apdrošināšanas iemaksām kavējumus. Auditā tika secināts, ka SIA ir izvairījusies no pievienotās vērtības nodokļa un uzņēmumu ienākumu nodokļa nomaksas, kā rezultātā ar VID lēmumu SIA tika uzlikt pienākums iemaksāt valsts budžetā nodokļu parādu, nokavējuma naudu un soda naudu.

Tika pasludināta SIA maksātnespēja. Maksātnespējīgajai SIA bija tikai viens kreditors – VID. Ievērojot to, ka SIA rīcībā nebija pietiekamu līdzekļu VID prasījumu apmierināšanai, SIA maksātnespējas administrators SIA vārdā cēla prasību pret bijušo valdes locekli, kurš šo amatū ieņēma laikā, par kuru VID bija taisījis nodokļu uzrēķinu. Prasība bija pamatota ar apstākli, ka SIA auditā konstatētie pārkāpumi un sekojoši piemērotā nokavējuma un soda nauda bija radušies valdes locekļa nolaidigas rīcības rezultātā. Kapitalsabiedrības valdes locekļi saskaņā ar likuma „Par grāmatvedību” 2. panta

Irina Kostina,
zvērināta
advokāte,
ZAB
Kļaviņš
Ellex

Andris Lazdiņš,
zvērināts
advokāts,
ZAB
Kļaviņš
Ellex

trešo daļu un ceturtās daļas 2. punktu ir atbildīgi par grāmatvedības kārtošanu un visu saimnieciskos darījumus apliecinot dokumentu oriģinālu, kopiju vai datu attēlu saglabāšanu. Pieļaujot auditā konstatētos pārkāpumus, SIA administratora ieskatā bijušais valdes loceklis nebija rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, kā rezultātā tika prasīta viņa atbildība par SIA nodarītajiem zaudējumiem, pamatojoties uz Komerclikuma 169. panta otro daļu.

Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa SIA maksātnespējas administratora prasību noraidīja. Apelācijas instances tiesa uzskatīja, ka soda naudas un nokavējuma naudas uzrēķinu nevar uzskatīt par pierādījumu tam, ka SIA šo summu būtu samaksājusi un būtu noticis sabiedrības mantas samazinājums. Šādus VID uzrēķinus nevar uzskatīt par atrauto peļņu, savukārt uzrēķins automātiski nepierāda valdes loceķa atbildību.

AT uzskatīja pretēji, proti, ka nodokļu un nodevu uzrēķins uzskatāms par tagadējās mantas samazinājumu un valdes loceķa atbildība šajā situācijā tiek prezumēta. Nemot vērā šī sprieduma lielo ietekmi gan uz iespēju iekasēt nodokļu un nodevu

BILANCES JURIDISKIE PADOMI

BILANCES

JURIDISKO PADOMU

BILANCES ZELTA KOMPLEKTA

abonenti var piekļūt žurnāla

BILANCES JURIDISKIE PADOMI

numuru ELEKTRONISKAJAM

jeb E-arhīvam!*

Lasiet iepriekš publicētos rakstus elektroniskajās ierīcēs jebkurā laikā un vietā!

Uzzīni vairāk:
www.juridiskiepadomi.lv
sadaļā «Reģistrētiem lietotājiem» un «Arhīvs». Tematus un autorus viegli atrast, ierakstot vārdu meklētājā.

Jautājumus par piekļuvi arhīvam vai abonēšanu uzdotiet izdevniecības *Lietišķās informācijas dienests*. Klientu servisā: tālr. 67606110, e-pasts: lid@lid.lv

* E- arhīvā lasāmi žurnāla numuri, kas izdoti pirms sešiem mēnešiem un agrāk.

► parādus, gan valdes locekļa atbildības robežām, ir vērts tā argumentāciju apskatīt plašāk. Ir būtiski arī atzīmēt, ka AT šo lietu izskatīja paplašinātā 15 (!) tiesnešu sastāvā. Paplašinātā sastāvā kasācijas instances tiesa izskata tās lietas, kurās tiesneši, izskatot lietu trīs tiesnešu sastāvā, nenonāk pie vienota piedokļa vai arī visi tiesneši (arī rīcības sēdē) uzskata, ka lieta izskatāma paplašinātā sastāvā.

VID uzrēķinātās naudas summas ir sabiedrības tagadējās mantas samazinājums

AT sprieduma centrālais secinājums, kas pilnībā maina iepriekšējo judikatūru, – ka kapitālsabiedrības mantas sastāvā ietilpst oto aktīvu samazinājums, t.sk. VID uzrēķinātie naudas maksājumi (nodokļu parāds, nokavējuma un soda nauda), kuru samaksa nav veikta kapitālsabiedrības maksātnespējas dēļ, ir uzskatāms par sabiedrības tagadējās mantas samazinājumu, nevis priekšā stāvošiem zaudējumiem.

Līdzšinējā judikatūrā bija atzīts, ka maksātnespējīgai sabiedrībai uzrēķinātie, bet nesamaksātie nodokļu un nodevu maksājumi VID nav atzīstami par tādiem zaudējumiem, kas jau cēlušies un attiecīgi nevar tikt piedzīti no sabiedrības bijušajiem valdes locekļiem¹. Iepriekšējais viedoklis bija pamatots ar to, ka sabiedrības mantas samazinājums nerodas ar VID lēmuma par pienākuma uzlikšanu iemaksāt valsts budžetā noteiktu nodokļu uzrēķina summu spēkā stāšanos. Lai gan pienākums maksāt VID uzrēķinātās summas ietekmē sabiedrības bilances posteni „Nesadalītā peļņa” un var novest to pie negatīva skaitļa, tomēr tas nav sagaidāmās peļņas atrāvums vai atrautā peļņa, jo izvairīšanās no nodokļu maksāšanās nav likumiskais ceļš, kā palielināt sabiedrības peļņu. Tāpat iepriekš judikatūrā tika atzīts, ka ar VID lēmumu atzīta SIA vaina automātiski nav uzskatāma par valdes locekļu vai valdes locekļu vaines konstatējumu bez grāmatveža un citu darbinieku rīcības izvērtēšanas.

AT apskatāmajā lietā, pirmkārt, analīzeja jautājumu par tagadējās mantas samazinājumu un priekšā stāvošiem zaudējumiem. Šo jēdzienu izpratne un to attiecināmība uz konkrēto situāciju ir būtiska, jo atbilstoši Civillikuma 1771. pantam tagadējās mantas samazinājuma gadījumā personai (gan fiziskai, gan juridiskai) ir tiesības prasīt atlīdzību. Šajā sakarā AT norādija, ka „par priekšā stāvošu zaudējumu ir pamats runāt tikai tajos gadījumos, kad rīcība, kas var radīt zaudējumu, vēl nemaz nav notikusi. Savukārt, ja zaudējumu izraisoša rīcība jau bijusi, tas cietušajam nevar tikt liegtas tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu”². Attiecīgi AT nonāca pie secinājuma, ka „naudas lidzekļi, kas nepieciešami iepriekšējā mantiskā stāvokļa atjaunošanai, ir kritērijs, pēc kura iespējams noteikt, kādā apmērā mantas īpašniekiem nodarīti zaudējumi tagadējās mantas samazinājuma veidā. Attiecīgi apstāklī, vai norādītais stāvoklis reāli tīcis atjaunots (VID uzrēķinātās summas tikušas apmaksātas), nav izšķirošas nozīmes, un tas nevar būt pamats tiesību aiz-

skārēja (valdes locekļa) atbrīvošanai no zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma.”

Savukārt AT secinājums, kas maina līdzšinējo praksi, pamatojis ar argumentu, ka „zaudējumu atlīdzināšanas mērķi var sasniegt tikai tad, ja par manas samazinājumu atlīdzībām ne tikai aktīvu samazināšanos, bet arī saistību palielināšanos, t.sk. pienākumu samaksāt VID uzrēķinātos naudas maksājumus. Turklāt, pieaugot saistībām – parādiem, kapitālsabiedrības pašu kapitāls (starpība starp sabiedrības aktīviem un saistībām) ir samazinājies.”³ Minētais AT secinājums nozīmē to, ka ikviens kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļi, kura nolaidīgas bezdarbības rezultātā, piemēram, neiesniedzot sabiedrības maksātnespējas pieteikumu, ir radies nodokļu vai nodevu parāds, ir personīgi atbildīgs par to, kā par sabiedrības tagadējās mantas samazinājumu un šīs naudas summas var tik piedzītas no viņa.

Vēlreiz par valdes locekļu vaines prezumpciju

Apskatītajā AT spriedumā vēlreiz tika skaidrots arī valdes locekļu atbildības prezumpcijas jautājums, jo nereti arī tiesu praksē ir izteikts viedoklis, ka šādās prasībās zaudējumu piedzīnas priekšnoteikumi esot jāpierāda prasītajam, nevis jāatspēko valdes loceklim, pret kuru vērsta prasība. Proti, AT uzsvēra, ka „Komerclikuma 169. pants neparedz pienākumu sabiedrībai pierādīt valdes (padomes) locekļu vainu, bet, gluži pretēji, tas noteic šīs amatpersonas vaines prezumpciju. Komerclikuma 169. panta trešās daļas norma, atkāpjoties no civilprocesa vispārīgā principa attiecībā uz pierādišanas pienākumu, apstākļu, ka viņš rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, pierādišanas nastu pārliek uz valdes (padomes) locekli”. Tāpēc ik-vienam valdes loceklim būtu svarīgi atcerēties, ka šādu prasību gadījumā tieši viņš būs tas, kuram ir pienākums atspēkot pret viņu celto prasību. Tas, ka valdes locekļi izvairās no prasības atspēkošanas un nesniedz paskaidrojumus lietā, kā tas bija šajā gadījumā, nekādā gadījumā nebūs pamats tam, lai prasību noraidītu, jo valdes locekļa atbildība tiek prezumēta.

Šajā lietā AT vērsa uzmanību arī uz tādu niansi kā valdes locekļa atbildība prokūras izdošanas gadījumā. Proti, prokūras izdošana un prokūrista veiktās darbības, kuras, iespējams, radjušas sabiedrībai zaudējumus, neatbrīvo valdes locekli no atbildības par sabiedrības vadību.

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka ne tikai normatīvais regulējums, bet arī judikatūra kļūst aizvien prasīgāka pret valdes locekļiem, kārtējo reizi skaidrojot jautājumu par valdes locekļu atbildības prezumpciju. Savukārt apskatītais spriedums ir būtisks gan nodokļu un nodevu parādu piedzīnas, gan valdes locekļu atbildības apmēra kontekstā, jo pretēji iepriekšējai judikatūrai to paplašina. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 5. pantu tiesai, piemērot tiesību normas, ir jāņem vērā judikatūra, tāpēc šo spriedumu tiesas turpmāk noteikti nems vērā, izskatot līdzīgas lietas.

1 Sk., piemēram,
Augstākās tiesas
2009. gada 20. maija
spriedumu lietā
Nr. SKC-102,
2012. gada 8. februāra
spriedumu lietā
Nr. SKC-622,
2012. gada 25. aprīļa
spriedumu lietā
Nr. SKC-9.

TIESU PRAKSE

2 Sk. Буковский В. Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 гг. и съ разъяснениями). Т. II, Рига: Г. Темлеъ и Ко, 1914, с. 1399.

3 Augstākās tiesas Civillietu departamenta 07.06.2016. spriedums lietā Nr. SKC-7/2016; Novicāne E. Valdes locekļu atbildība par savlaicīgu maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu. Jurista Vārds, 28.01.2014., Nr. 4 (806).

Materiāls tapis
sadarbībā ar

**Klavins
Ellex®**